

koribb hibái: túl sok szöveg és információ, nehezen áttekinthető szerkezet, túl kis betűméret, indokolatlanul sokféle betűtípus, a szükséges információk

hiányos megadása, rossz minőségű nyomdai kivitel, régimódi formátumok.

(Katsányi Sándor)

FELHASZNÁLÓK ÉS HASZNÁLAT

Használat- és igényvizsgálat

99/293

HÄTSCHER, Petra – KOHL, Oliver: „Mehr Licht!“ oder „Die UB ist ein Highlight“. Zu Methodik und Ergebnissen einer Befragung der Lehrenden an der Universität Konstanz = Bibliotheksdienst. 33.Jg. 1999. 3.no. 421-430.p.

A hallgatók körében végzett felmérés módszertana és tapasztalatai a Konstanzi Egyetem könyvtárában

Egyetemi könyvtár; Egyetemi hallgató; Felmérés; Használói szokások; Igénykutatás könyvtári szolgáltatásokra

Az 1998-ban folytatott felmérés közvetlen oka a könyvtárat sújtó pénzügyi csökkentés volt: az új helyzetben a könyvtár vezetése tudni akarta, hogy melyek a használók számára legfontosabb szolgáltatások. A vizsgálat gyakorlati okokból az egyetem oktatóira, 768 személyre korlátozódott. (Valamennyi oktatót megkérdezték, 60% válaszolt.) Tartalmilag a vizsgálat a szolgáltatások igénybevételét, a velük való elégedettség mértékét és a fejlesztésre vonatkozó használói kívánságokat kívánta feltárni.

A használók elégedettségét ötös skálán mérték. (1=nagyon elégedett, 5=nagyon elégedetlen). A válaszok átlagértéke 2,04 volt, azaz „elégedett”. Az egyes szolgáltatások rangsora az elégedettség csökkenő mértékében: 1. Szaktájékoztató (1,51) 2. Tájékoztató (1,62) 3-4. Adminisztráció és újdonságok kiállítása (1,76) 5. Mediotéka (1,86) 6. Számítógépes cikk-katalógus (1,88) 7. Expressz könyvtárközi kölcsönzés (SUBITO) (1,91) 8. Könyvtárközi kölcsönzés (1,92) 9. Kézikönyvek (1,94) 10. Könyvállomány (1,95) 11. Országos számítógépes adatbankok (1,97) 12. Homepage (1,99) 13. Oktatáshoz kapcsolódó kínálatok (2,03) – A továbbiak az átlag alatti minősítéssel: 14-15. OPAC és bevezetés az Internetbe (2,09) 16. Újságok (2,13) 17. Folyóiratok (2,25) 18. CD-ROM-ok (2,29) 19. Voltex az Interneten (2,32) 20. AV dokumentumok (2,50) 21. Nyelvtanulási eszközök (2,54) 22. Másológépek (2,96).

Megfigyelhető, hogy a személyhez kötött szolgáltatások a legjobb minősítést kapták a „személytelen” szolgáltatásokkal szemben. Kérdés, hogy ez a jelenség a kérdőíves vizsgálatok általános tendenciája-e, vagy csak Konstanz-ra jellemző?

Az oktatókat megkérték, rangsorolják az általuk használt könyvtárakat. A válaszolók 68%-a szerint az egyetemi könyvtár a legjobban használható, ez áll az első helyen, 23% szerint a második helyen, 9% szerint a harmadik vagy rosszabb helyen.

Megkérdezték a használókat, hogy az egyes könyvtári tevékenységek fejlesztését mennyire tartják fontosnak. A vizsgálatnál az ún. „beruházásos modell” módszerét alkalmazták: minden válaszoló 100 pontot oszthatott szét 8 könyvtári tevékenység között. A kapott pontok százalékos megoszlása (csökkenő sorrendben):

1. A könyvvállomány fejlesztése (27,5%)
2. A (nyomtatott) folyóiratok kínálatának növelése (21,7%)
3. Számítógépes dokumentumszolgáltatások (13,1%)
4. A nyomtatott folyóiratok választékának kiegészítése számítógépes változattal (10,1%)
5. Gyorsabb számítógépes hozzáférés az egyetemen kívüli könyvtári szolgáltatásokhoz (7,8%)
6. Bevezetés az információs eszközök és az irodalom használatába (7,4%)
7. A multimédia kínálat szélesítése oktatási célokra (6,2%)
8. A nyitvatartási idő bővítése (3,4%)

A használók tehát a hagyományos könyvtári alapszolgáltatásokat (könyvek, folyóiratok) tartják a legfontosabbnak, ezt követik a számítógépes szolgáltatások. A többség a jövőben sem akar egy kizárólag virtuális ill. online könyvtárban dolgozni, reálisan ítélik meg a publikációs piac lehetőségeit s ezen keresztül a könyvtár mozgásterét. A társadalomtudományi és természettudományos szakok oktatói nagyobb mértékben igénylik a számítógéppel olvasható információkat, mint a szellemtudományok területén dolgozók.

Milyen módon kívánnak az oktatók értesülni a könyvtár híreiről? A túlnyomó többség, a megkérdezettek 4/5-e e-mail-en keresztül, egy kisebbség az Uni-Info vagy a honlap útján, még kevesebben a hagyományos szórólap, brossúra közvetítésével.

A vizsgálat eredményeit többféle formában nyilvánossá tette a könyvtár: a szöveg hozzáférhető volt a könyvtár szerverén keresztül, kivonatos ismertetés jelent meg az Uni-Info-ban, a részletes adatokat pedig táblázatos formában kiállításon tették közzé,

ahol a vélemények könyvében bárki kiegészíthette a vizsgálati eredményeket.

(Katsányi Sándor)

99/294

HOBOHM, Hans-Christoph: Was Bibliotheken wert sind. Die wirtschaftliche Bedeutung der Bibliothek und ihre Ausrichtung auf die Informationsgesellschaft = Buch Bibl. 51.Jg. 1999. 1.no. 36-43.p.

Res. angol nyelven

Mennyit érnek a könyvtárak? A könyvtárak gazdasági jelentősége és szerepük az információs társadalomban

Felmérés; Igénykutatás könyvtári szolgáltatásokra; Könyvtárhasználat; Könyvtárpolitika; Társadalmi követelmények

Az Európai Unió Bizottságának kezdeményezésére átfogó elemzés készült „Brandenburg tartomány útja az információs társadalomhoz 2006” címmel, ennek keretében megvizsgálták a könyvtárak helyzetét és perspektíváját is.

A könyvtárhasználattal kapcsolatos felmérés (1997/98) három rétegre terjedt ki: a tartomány könyvtárainak tényleges használói (577 személy 25 különféle könyvtárból), könyvtárosok (155 személy ugyanazokból a könyvtárakból) és a tartomány lakosai reprezentatív minta alapján (298 személy). A kérdőívek összeállításánál figyelembe vették az új külföldi felmérések szempontjait is, mindeken felül a Benton Alapítvány vizsgálatának friss adatait (Buildings, books and bytes. Libraries and communities in the digital age. Washington, 1996), ez lehetővé tette az amerikai könyvtári helyzettel való összehasonlítást.

Brandenburg tartomány lakóinak 64%-a vallotta magát könyvtárhasználónak (ők az elmúlt 12 hónapban legalább egyszer jártak könyvtárban), ez az

adat nagyjából megfelel az utóbbi évek hasonló németországi vizsgálatainak (pl. a Bertelsmann Alapítvány 1992/93 évi reprezentatív olvasásvizsgálatának). A „könyvtárábsztinensek” arányánál (36%) jóval kisebb a könyvesboltokat sem látogatók aránya (13%). Amerikában ez az aránypár 32%, illetve 22%.

A különféle dokumentumtípusok közül a lakosság elsősorban a zeneiket használja, ezt követi a video és a könyv, végül a számítógépes információhordozók (Internet, CD-ROM), de ez utóbbiakat is igénybe veszi a lakosság negyede-harmada. Milyen dokumentumtípusokat vesznek igénybe a könyvtárban a könyvtárhasználók? Az előbbtől lényegesen eltérő, konzervatívabb kép alakult ki: a legtöbben az ismeretközlő könyvekért keresik fel a könyvtárat (80%), illetve a folyóiratokért, jóval kevesebben a szépirodalomért (40%), és csupán 20-25% között mozog a videót, zenét, CD-ROM-ot keresők aránya, a könyvtárban Internetet használóké pedig ennél is csekélyebb.

Milyen szerep vár a jövőben a könyvtárra? Jelentősége növekedni fog, változatlan marad vagy csökken? A lakosság 42%-a szerint növekszik, 22% szerint változatlan lesz, 25% szerint csökken. (11% nem tudja.) A könyvtárosok optimistábbak: 72%-uk bízik a könyvtár szerepének növekedésében.

Mi a könyvtár legfontosabb feladata? A kérdésre adott lakossági és könyvtárosi válaszok egyaránt kissé konzervatív könyvtárképet tükröznek: a könyvtár fő feladata a dokumentumok szolgáltatásával a tanulás segítése. A könyvtár mint közösségi központ, mint a város találkozóhelye rangsorban az utolsó helyen áll. (Az amerikai Benton-vizsgálat szerint a megkérdezettek 65%-a ezt a funkciót is „nagyon jelentősnek” minősítette, bár ugyanott a fontossági rangsorolásnál „a könyvtár olyan hely, ahol számítógép használatával információt lehet szerezni” első helyett kapott és közel négyszer annyi szavazatot, mint „a könyvtár = közösségi tér.” A brandenburgi vizsgálatban a könyvtár kom-

munikációs szerepét a könyvtárosok 40%-a, a lakosság 21%-a tartja fontosnak (de mindkét csoport legutolsóként említette.)

A könyvtári szolgáltatások közül melyeket kellene jobban fejleszteni? A könyvtárhasználók és a könyvtárosok sorrendje ebben a kérdésben megegyezett: 1. A tanulás segítése 2. Kölcsönzés 3. Kutatás. Meglepő és figyelmeztető, hogy az előre megadott válaszlehetőségek között nem is szereplő „segítségnyújtás az információk közötti eligazodásban” igényt a könyvtárhasználók 35%-a említette, a könyvtárosok viszont ennél szerényebb mértékben tartják ezt a feladatot fontosnak.

A brandenburgi vizsgálat elemezte a könyvtárak szerepével kapcsolatos politikusi állásfoglalásokat is. Az információs társadalommal foglalkozó német politikai tanulmányok a könyvtárak szerepét nem vagy csak periférikusan említik, szemben az angol-amerikai és a skandináv politikusi dokumentumokkal. A politikusok nem tekintik a könyvtárat valódi gazdasági tényezőnek. A könyvtárosok maguk sem érvelnek meggyőzően intézményük gazdasági szerepe mellett. Követendő példaként lehet említeni azt a pennsylvaniai vizsgálatot (C. McClure és J.C.Bertot), amely felmérte, hogy a könyvtárban kapott információk az élet különböző területein hogyan hasznosulnak. Kiderült, hogy a hagyományos „önmegvalósítási” és „tanulmányi” területek mellett (58,7%) igen nagy mennyiséggel szerepelnek a gazdaságilag is mérhető faktorok. A könyvtárban kapott információ az esetek 31,5%-ában „produktívabb munkát eredményezett”, sőt 14% esetében konkrét anyagi sikert hozott. Meglepően sokan számoltak be arról, hogy könyvtári segítséget vettek igénybe kisvállalkozásuk megindításához. Az ilyen jellegű érvelés győzheti meg a politikusokat arról, hogy a könyvtárnak nemcsak kulturális tradícióik miatt illik helyet biztosítaniuk a jövő információs társadalmában, hanem információs-gazdasági jelentőségük miatt is.

(Katsányi Sándor)

99/295

KOROSTELEVA, N.A.: Informacionnye potrebnosti pol'zovatelej abonementa = Bibliotekoved. 1998. 6.no. 25-28.p.

Kölcsönzők információs szükségletei*Igény; Kölcsönzés; Olvasó*

A tumeni megyei tudományos könyvtár – szolgáltatásai tökéletesítése céljából – vizsgálta a kölcsönzés helyzetét. Ehhez részint a kérőlapokat elemezte, részint az olvasókat kérdezte ki. Az objektív adatok és a szubjektív nyilatkozatok között jelentős eltéréseket tapasztaltak. Nevezetesen: míg a megkérdezettek 52%-a mondta: konkrét könyvet keresett, addig a „kérőlapi valóság” csak 32%-ot mutatott ki erre a keresési módra. Ugyanígy: a megkérdezetteknek csak 23%-a vallotta, hogy minden keresett könyvhöz hozzájutott, addig a kérőlapok 73%-nyi teljes kielégítésről tanúskodtak.

A katalógusbeli és a szabadpolcos kereséshez 52% szokta igénybe venni a könyvtáros segítségét. Mindössze 5%-nyi az olyan olvasó, aki mindig önállóan találja meg a számára szükséges művet. 59%-nak közömbös, hogy melyik könyvtáros segít neki, csupán 6% van egyetlen meghatározott könyvtárhoz bizalommal.

Akik nem szívesen fordulnak a könyvtárhoz, tartózkodásukat több okra vezetik vissza: így 32% szerint a könyvtáros túlságosan elfoglalt ahhoz, hogy velük foglalkozzék, 19%-nak pedig nincs ideje arra, hogy elbeszélgesse a könyvtárossal, 5%-nak a könyvtáros nem tudott segíteni, 4%-nak ugyan segítségére volt, ám ezt nem szívesen tette.

A megkérdezettek 8%-a korántsem csak kölcsönözni jár a könyvtárba, hanem a szabadpolcban való gyönyörködés céljából is, 4-4% pedig pihenni és tájékozódni az újdonságok között.

A kérőlapok tanúsága szerint a kéréseknek mindössze 6%-át nem tudja a könyvtár azonnal kielégí-

teni. Egyes szakok képviselője a ki nem elégített kérések között más-más arányú. Viszonylag kevés a kielégítetlen kérés a szépirodalmi, műszaki és természettudományi gyűjteményben, annál több a történeti, jogi, gazdasági állományra vonatkozóan. A kielégítetlenül maradtak 70%-a tanulmányi célból kölcsönzött volna, 18%-a munkájához, 12%-a pedig tudományos tevékenységéhez. Az olvasók túlnyomó része (63%) másfél-két évesnél nem régebbi irodalmat keres.

A pályaváltáshoz szükséges irodalom keresésének is vannak jelei. Hogy az ilyen irodalom beszerzése szisztematikusabb legyen, a könyvtár a közeljövőben kapcsolatot épít ki a munkaügyi központtal, amely tájékoztatna a „hiányszakmák” felől, és – remélhetőleg – az átképzési ajánlatok közben megemlítené a könyvtárat is, ahol segítséget lehet kapni az átképzési szándékok megvalósításához.

(Futala Tibor)

99/296

TOMNEY, Hilary – BURTON, Paul F.: Electronic journals: a study of usage and attitudes among academics = J.Inf.Sci. 24.vol. 1998. 6.no. 419-429.p. Bibliogr. 18 tétel.

Hogyan használják az egyetemi oktatók az elektronikus folyóiratokat, és mi a véleményük róluk*Egyetemi oktató; Elektronikus folyóirat; Felmérés [forma]; Használói szokások*

A tanulmány azt vizsgálja, hogy egy brit egyetem öt tanszékének oktatói hogyan viszonyulnak az elektronikus folyóiratok használatához. Egyaránt figyelembe veszi a használókat és a nem-használókat, megvizsgálva, hogy miért használják, illetve nem használják ezt a hordozót. Összefoglalja az elektronikus publikációk előnyeit és hátrányait. Az eredmények azt mutatják, hogy bár jelenleg alacsony a használat, az oktatók nem zárkoznak el az

új hordozó kipróbálásától. A természet- és műszaki tudományi tanszéken jelentősebb a használat, mint a művészeti vagy a kereskedelmi tanszékeken. A jogi tanszék munkatársai részt vesznek egy elektronikus-folyóirat projektben, s ez pozitívan befolyásolja a használatot. A fő korlátozó tényező a folyóiratok megtalálására fordítandó idő; az oktatóknak mindenek előtt meg kell ismerkedniük az új technológiával és az elektronikus folyóiratok megkeresésének módszerével.

(Autoref.)

Olvasáskutatás

99/297

1000 vuotta – 100 kirjaa = Kirjastoletti. 92.vuo. 1999. 4.no. 20.p.

1000 év – 100 könyv

Olvasásra nevelés

1000 év – 100 könyv címmel 1999. augusztus 12-én indul a Finn Könyvalapítványnak (Suomen Kirjasäätiö) és a finn közszolgálati televízió reggeli műsorának (Ylen Aamu-TV) közös irodalmi kampánya. A jelzett naptól kezdve heti öt – év végéig összesen száz – napon át egy-egy, finnül (is) megjelent könyvet mutatnak be széles körben: mind az elektronikus, mind az írott sajtóban, mind pedig a könyvesboltokban. A könyveket a két kampányindító cég, valamint pedagógusok képviselőiből álló szakértői csoport választja ki. A hangsúly a mai finn irodalmon és a „minden finn olvasó számára fontos” könyveken van. Töreksenek a válogatók a sokszínűsége is: a világirodalom klasszikusai, ismeretterjesztő művek, gyermek- és ifjúsági könyvek, krimik, képregények és sci-fik egyaránt lesznek köztük, s persze a szépirodalom minden műfa-

ja (vers, próza, dráma) képviselve lesz. A reggeli tv-adás kezdi a bemutatást, a nap folyamán a rádió is foglalkozik vele, a nyomtatott sajtó számára pedig a Finn Távirati Iroda közvetíti ki folyamatosan az adott művet bemutató szöveget. A kampánynak honlapot nyitnak meg az Interneten is. Az utolsó könyv bemutatását szilveszter napjára időzítették.

(Sz. Nagy Lajos)

99/298

YU, Liangzhi – O'BRIEN, Ann: A practical typology of adult fiction borrowers based on their reading habits = J.Inf.Sci. 25.vol. 1999. 1.no. 35-49.p. Bibliogr. 28 tétel.

A szépirodalmat kölcsönző felnőttek gyakorlati tipológiája, olvasási szokásaik alapján

Olvasási szokások; Olvasáskutatás; Szépirodalom

A katalógusok egymagukban nem nyújthatnak elegendő tájékoztatást annak érdekében, hogy az olvasóhoz eljusson a nekik megfelelő szépirodalom. A propagáló tevékenységekhez egyre szélesebb körben alkalmaznak érdeklődési kör nyilvántartásokat (profiling schemes), vagyis olyan rendszereket, amelyek segítségével követhető, mi az, amit kedvelnek az ügyfelek, mi az, amit nem, milyen szokásokat vesznek fel. Az információkereső magatartás vizsgálatánál is alkalmazzák az érdeklődési területek és a keresési szokások nyilvántartásának kialakult módjait.

A jelen tanulmány egy tágabb felmérés részeredményeire támaszkodva módszertani keretet dolgoz ki a szépirodalom olvasóinak a közkönyvtári gyakorlat szempontjait figyelembe vevő csoportosításához. Előbb azonban sorra veszi az eddigi törekvéseket, melyek a prózaolvasók tipizálását célozták (pl. a nemre jellemző érdeklődés, a lélektani típusok szerinti megoszlás, a társadalmi helyzet és foglalkoztatás által behatárolt olvasói szokások). A cikk-

írók szerint ezek a pszichológiai és szociológiai csoportosítások azért sem elegendőek, mert mindegyik csupán egy jellemző vonás alapján épít fel egy olvasói típust, holott az így azonos kategóriába sorolt olvasók ízlése és érdeklődése lényegesen különbözhet. Az egytényezős tipizálást elvetik a szerzők, de a túlságosan sokféle jellemző számbavételétől is óvakodnak. Nem minden tényező mérhető pontosan, számos tulajdonságnak a megfigyelés szempontjából nincs jelentősége.

A hiperszöveges információkeresés prózaolvasásra gyakorolt hatását igyekezett feltárni az a tágabb felmérés, melynek része az itt ismertetett vizsgálat. 300 vizsgálati alany bevonásával két közepes méretű brit közművelődési könyvtárban történt az adatgyűjtést. A felkéréskor közölték az olvasókkal, hogy elsősorban a katalógusok használhatóságát kutatják a regényolvasók körében. A részvételi szándék kinyilvánítását egy interjú követte, melynek során kiderült, hogy miért és mennyit olvas az interjúalany illetve, hogy milyen módon keresi az irodalmat. Ezután hiperszöveges keresőrendszerhez irányították az olvasót. Arra sarkallták, hogy szabadon kommentálja, milyen műveket miért is választ, milyen műveket miért nem, valamint korábbi olvasmányaihoz hogyan viszonylik a választott mű. Néhányan nem adtak elegendő mennyiségű használható információt, így a vizsgálati mintát végül 221 személytől nyert adathalmaz képezte. A felmérést folyamatosan végezte a láthatóan nem brit illetőségű (kínai) adatgyűjtő. Vele szemben a válaszadók talán kevésbé érezték, hogy társadalmi normákhoz kellene igazítaniuk olvasási szokásaikat. Különböző hangsúly érezhetően inkább a keresőrendszerek működésére, mint a személyes attitűd megfigyelésére helyeződött.

A tipológia elemzés Hempel és Oppenheim nevéhez fűződő, „attribute space” fogalma által fémjelzett módszerre alapult, melyet Lazarsfeld fejlesztett tovább és terjesztett el. Az egyének egy adott osztálya megfelel a jellemzők bizonyos kombinációjá-

nak. Ezek az osztályok további csoportokba rendezhetők, bizonyos kombinációk elejtésével, összevonásával (collapsing combinations) csökkentve az attribúció terét. (A választott szempontok szerint bizonyos jellemzők nem játszanak meghatározó szerepet. A hagyományos, kétértékű logika módszerei sem mindig felelnek meg a társadalomtudományi klaszterek képzéséhez.)

Az attribúciós tér megalkotásánál esetünkben érdemes kizárni a túl általános, csaknem minden alanyra jellemző vonásokat, illetve a túlságosan egyénhez kötött jellemzőket, mert ezek nem segítik a típusok megrajzolását. Végül az alábbi hat szempont mindegyike alapján kapott egy-egy attribútumot minden egyes olvasó: 1. A kölcsönzés gyakorisága (gyakori, ritka) 2. A rendszeresen olvasott szerzők száma (szerző-specifikus, mérsékelten szerző-specifikus és nem szerző-specifikus olvasók) 3. Név szerinti keresésmód illetve böngészés aránya 4. Az irodalmi értékű vagy a szórakoztató irodalom előnyben részesítése 5. Az olvasmányok változatossága 6. Magabiztosság a művek kiválasztásakor. Egyes jellemzőknek azonban szempontunkból vagy nincs elegendő megkülönböztető erejük, vagy rokonítva egy másikkal, egy hangsúlyosabb jellemző alá utalva hagyhatók figyelmen kívül. Például a szerző iránt elkötelezett olvasók a szerző neve alapján keresnek és magabiztosan választanak művet, a nem szerző-specifikus olvasók pedig böngésznek a polcon és óvatosabban választanak, a keresésmód és a magabiztosság tehát elhagyható jellemzők, mivel tükröződnek a rendszeresen olvasott szerzők számában. Az olvasói érdeklődés jellemezhető az olvasott szerzők száma és a kölcsönzött könyvek tematikai változatossága alapján. A kölcsönző ilyen tipizálás szerint rendszeresen olvas: a) egyfajta művet egy meghatározott szerzőtől, b) többfajta művet egy meghatározott szerzőtől, c) egyfajta művet néhány szerzőtől, d) többfajta művet néhány szerzőtől, e) egyfajta művet szerzőtől függetlenül, f) többfajta művet szerzőtől függetlenül. Az a) és b)

csoportból a partikuláris érdeklődésű, a c), d) és e) csoportokból pedig az univerzális érdeklődésű olvasók kategóriája alkotható meg, míg az f) csoport egyedül képezi az univerzális érdeklődésűek kategóriáját.

Maradt tehát három főbb jellemző: az olvasói érdeklődés imént vázolt horizontja, a kölcsönzés gyakorisága és az esztétikai élmény vagy a kikapcsolódás előnyben részesítése. Az univerzális érdeklődésűeknél nincs értelme megkülönböztetni az utóbbi jellemző alapján az irodalmi érték vagy a szórakozás előnyben részesítőjét. Következő lépésben kizárhatjuk azokat a kombinációs típusokat, amelyekre egyáltalán nem vagy csak elenyésző mennyiségű példát találtak a felmérés során. Így tehát figyelmen kívül hagyhatók a partikuláris irodalmi érdeklődésű gyakori kölcsönzők, a partikuláris irodalmi érdeklődésű ritkán kölcsönzők, és a partikuláris érdeklődésű, szórakoztatást kereső ritkán kölcsönzők.

Az olvasási szokások vizsgálata alapján a prózaolvasóknak végeredményben a következő hét olyan típusa különböztethető meg, melyeket érdemes figyelembe venni a szolgáltatások szervezésénél és a stratégiai tervezésnél is: partikuláris érdeklődésű olvasók; plurális irodalmi érdeklődésű gyakran kölcsönzők; plurális irodalmi érdeklődésű ritkán kölcsönzők; plurális érdeklődésű, szórakozás igényű gyakran kölcsönzők; plurális érdeklődésű, szórakozás igényű ritkán kölcsönzők; univerzális érdeklődésű gyakran kölcsönzők; univerzális érdeklődésű ritkán kölcsönzők.

A felmérésben a legtöbb olvasó (38%) a plurális érdeklődésű, szórakozás igényű gyakori kölcsönzők típusába esett, őket követték a plurális irodalmi érdeklődésű ritkán kölcsönzők (20%). Plurális érdeklődésűek részére készíthetők figyelemfelhívó ajánlójegyzékek, a könyvtárba ritkán látogatók számára pedig hasznosak lehetnek a gyarapodásjegyzékek. Különleges bánásmódot igényelnek a partikuláris érdeklődésű olvasók, mert ők általában nem kér-

nek segítséget a könyvtárostól, és gyakran csalódottan távoznak. Külön figyelmet érdemelnek továbbá a plurális érdeklődésű, szórakozás igényű ritkán kölcsönzők, mivel ők hajlamosak arra, hogy inkább megvásárolják a szükséges szórakoztató irodalmat. A témákra orientált olvasókat nem segíti a szépirodalom szerzői betűrendben szokásos elhelyezése.

Ez a tipológia számos irányban továbbfejleszthető, pl. az egyes típusokon belül a nemek szerinti megoszlást is lehetne vizsgálni. Ugyanakkor érdemes volna nagyobb számú vizsgálati alany bevonásával egy bővebb mintán kipróbálni a módszer érvényességét.

(Nagypál László)

Használók képzése

99/299

DANNENBERG, Detlev – MOTYLEWSKI, Michael – MÜLLER, Cord: Der schlaue Det. Ein Library-skills-online-tutorial = Buch Bibl. 51.Jg. 1999. 1.no. 44-48.p.

Interaktív program a használók képzésére a Hamburgi Főiskolán

Gépi információkeresés; Használók képzése -felsőoktatásban; Programozott oktatás

A hamburgi műszaki főiskola könyvtártanszékén az 1998/99 téli szemeszterrel kezdődően számítógépes, interaktív információkeresési tanfolyamot vezettek be. E programot a „Könyvtári és tájékoztatói szolgáltatások gyakorlati alkalmazása” nevű kurzus keretein belül oktatják. A hallgató különféle keresési stratégiai mintákkal dolgozik, hétféle hozzáférési pontot használ, és megtanulja a kulcsszavakra, illetve tárgyszavakra épülő keresési straté-

giák kiépítését. A program ismétléssel gyakoroltatja az egyes lépéseket, és glosszáriumban magyarázza el a fontos szakkifejezéseket (pl. csonkolás). A „túra” után a hallgatók egy gyorsesztes segítségével névtelenül ellenőrizhetik tudásukat, és keresési gyakorlatot végezhetnek egy speciális témában. A cél az, hogy az összes hozzáférési pont szerint kapjanak találatot, majd adják meg az eredmények adatait, amelyeket az oktató értékeli, és javaslataival együtt visszaküld a hallgatónak. Ha a hallgatónak sikerült az összes hozzáférési pontot helyesen használni, a program automatikusan értesíti a megfelelő oktatót.

(Autoref. alapján)

99/300

LECKIE, Gloria J. – FULLERTON, Anne: Information literacy in science and engineering undergraduate education: faculty attitudes and pedagogical practices = Coll.Res.Lib. 60.vol. 1999. 1.no. 9-29.p.

Az információs készség az alsóéves természettudományi-műszaki szakos hallgatók képzésében: az oktatók felfogása és pedagógiai gyakorlata

Didaktika -felsőoktatási; Egyetemi oktató; Felmérés [forma]; Használók képzése -felsőoktatásban

Mit tesznek a természettudományi és műszaki tanszékek az alsóéves egyetemi hallgatók információs jártasságának fejlesztéséért? E kérdés megválaszolására készült az a felmérés, amelynek során két nagy kanadai egyetem vonatkozó tanszékein vizsgálták a hallgatók véleményét az információs jártasságokról, és interjút készítettek velük az ezen jártasságokkal kapcsolatos saját pedagógiai módszereikről. Felmérték az oktatók tájékozottságát és véleményét is a rendelkezésre álló könyvtárhasználati-bibliográfiai oktatási módszerekről és a tudományos-műszaki könyvtárosoknak a képzésben betöltött

szerepéről. A felmérés eredményei alapján a szerzők javaslatokat tesznek a tudományos-műszaki területek hallgatóira irányuló könyvtárhasználati képzés megtervezésére.

(Autoref.)

99/301

PERTTULA, Suvi: Yritystietopalvelua ammattikorkeakoulussa? Kiitos, Kyllä = Signum. 32.vol. 1999. 3.no. 52-53.p.

Vállalati információszolgáltatási kurzusok finn szakfőiskolákon

Használók képzése -felsőoktatásban; Termelés információellátása

Finnországban a szakfőiskolák és a megfelelő vállalatok, cégek együttműködésében fontos közvetítő pontnak tartják e főiskolák könyvtárait és azok információs szolgáltatásait. Több szakfőiskolán (pl. Kajaani, Kemi-Tornio, Lahti) vannak folyamatban olyan, az EU által finanszírozott projektek, amelyekben az azonos profilú termelő vagy szolgáltató vállalatok képviselői is részt vesznek. A Jyväskylä főiskolán „Információt a termelésbe” elnevezéssel indult el több mint egy éve az az információs szolgáltatási projekt, amelynek két éves megalapozó szakaszát egymillió finn márkával támogatja az Európai Területfejlesztési Pénztár és a finn oktatási minisztérium. A program lehetőséget ad a hallgatóknak, hogy szaktanulmányaik mellett, kiscsoportos kurzusokban megismerhessék saját szakterületük információs forrásait, adatbázisait és kezelésüket, illetőleg elsajátíthassák az információkeresés és szolgáltatás elméleti és technikai alapjait. A diákok a kurzus folyamán is folyamatosan oldanak meg gyakorlati feladatokat, utána pedig „élesben” vesznek részt kéthetes gyakorlaton kis- és középvállalatoknál. Ennek során tényleges információkeresési feladatokat oldanak meg, s megadott témában

szemlét is készítenek. Az eddigi tapasztalatok alapján mind az oktató, mind a hallgatók hasznosnak tartják a tanfolyamokat, amelyek egyébként beke-
rültek a főiskola hivatalos oktatási programjába.

(Sz. Nagy Lajos)

99/302

BRUCE, Cristine Susan: Workplace experiences of information literacy = Int.J.Inf.Manage. 19.vol. 1999. 1.no. 33-47.p.

Az információs készség munkahelyi vizsgálatának formái

Használói szokások; Igénykutatás dokumentációs szolgáltatásokra; Információs szervezés; Termelés információellátása; Üzemi tájékoztatói központ

A cikk egy kutatás eredményeit foglalja össze, amelyben különféle szakemberek információs jártassági tapasztalatait vizsgálták. Kimutatja az ún. egyéni és szervezeti információs jártasság közötti különbségeket és kapcsolatokat. Az információs jártasság tapasztalatának hét fajtáját különbözteti meg. Ezek a tapasztalatok olyan fontos munkahelyi folyamatokhoz kapcsolhatók, mint távoli információforrások felderítése, információs szervezés, testületi memória, kutatás és fejlesztés. Ez azt bizonyítja, hogy az információs jártasság egyaránt fontos jellemzője a munkaszervezetnek és a munkaszervezet alkalmazottainak. A cikk az információs jártasság képzési vonatkozásait is megvizsgálja.

(Autoref. alapján)

Lásd még 221, 266

INFORMÁCIÓELŐÁLLÍTÁS, -MEGJELENÍTÉS, -TERJESZTÉS

Audiovizuális, elektronikus, optikai információhordozók

99/303

KLEIN, Leo Robert: Schoolmen and humanists: a history of electronic text (1947-1987) = Publ.Acc. Serv.Q. 2.vol. 1998. 4.no. 45-64.p.

Skolasztikusok és humanisták: az elektronikus szöveg története (1947-1987)

Elektronikus dokumentum; Gépi szövegelemzés; Szakirodalom -humán tudományi; Tudományos kutatás

Az elektronikus szövegek története valójában a humán tudományokkal foglalkozók (a filozófok) számítógép-használatának, s végső soron magának a számítástechnikának a története. A történet nem sokkal a második világháború után kezdődött, amikor – kezdetben – a számítógép valóban még csak számítani (számolni) tudott, meg adatokat rendezni, gyorsan és folyamatosan változó módon. Így, ami-